

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державної установи
«Інститут всесвітньої історії
НАН України»
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор

А.І. Кудряченко

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ І ПУБЛІЧНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ
ІСТОРИЧНИХ ЗНАТЬ ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ
НАУКОВЦЯ

галузь знань: 03 Гуманітарні науки
спеціальність: 032 Історія та археологія
освітній рівень: третій (доктор філософії)
освітньо-наукова програма: Історія
вид дисципліни: обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2025/2026
Кількість кредитів ЄКТС	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Ухвалено Вченою радою
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
(протокол № 8 від 29.12. 2025 р.)

Київ – 2025

Розробники програми:

ЛАКІШИК Дмитро Михайлович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України».

I. ОСВІТНЯ СКЛАДОВА

Тематичний план

№	Назва теми	лекція	семінар	самост	всього
1.	Педагогіка вищої школи в сучасному світі: європейський та український досвід	2	2	2	6
2.	Особливості організації сучасного освітнього процесу у закладах вищої освіти.	4	4	4	12
3.	Методика викладання історичних дисциплін: традиції й новації	4	4	6	14
4.	Педагогічна майстерність та професійний розвиток викладача.	2	2	2	6
5.	Викладач ЗВО як суб'єкт процесу навчання	2	2	4	8
6.	Державна мова – мова професійного спілкування	4	2	4	10
7.	Основи культури української мови	2	2	4	8
8.	Професійна комунікація	2	2	4	8
9.	Риторика і мистецтво презентації	2	2	4	8
10.	Культура усного фахового спілкування	2	2	4	10
11.	Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні	4	2	2	8
12.	Наукова комунікація як складова фахової діяльності	4	4	4	12
13.	Переклад і редагування наукових текстів	4	2	6	10
	Разом	38	32	50	120

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач та програмні результати навчання

Компетентності, якими має володіти здобувач	Програмні результати навчання	Найменування навчальних дисциплін, практик/ кількість кредитів/ кафедра, що забезпечує
	I. Цикл загальної підготовки	

	II. Цикл професійної підготовки	
	2.1. Нормативні дисципліни	

Професійні	Здатність організувати цікавий для слухачів і змістовний публічний виступ у вигляді лекції чи презентації. Навички презентації результатів наукового дослідження. Вміння працювати з зарубіжними та іншомовними джерелами. Навички написання та редагування наукових текстів. Вміння ефективно спланувати час та створити індивідуальний графік роботи. Навички та участь в організації аудиторних занять (лекційних, семінарських), наукових заходів: круглих столів, конференцій тощо. Здатність продемонструвати ініціативність та творчий підхід до роботи.	
Соціально-психологічні	Вміння побудувати гармонійні відносини з аудиторією, з колегами й налагодити плідну співпрацю в робочому колективі. Навички побудови комунікації в режимі віддаленої роботи, в тому числі з колегами за кордоном.	

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – сформувані у фахівців вміння організувати навчальний процес у вищій школі, сформувані відповідне бачення щодо дотримання сталих мовних норм усної і писемної літературної мови, вміння організувати спілкування з аудиторією з метою переконливого донесення історичних знань та результатів дослідження.

Завдання: надати слухачам теоретичні знання й сформувані практичні навички з культури спілкування та основ ораторського мистецтва, розглянути основні підходи та методи професійної комунікації з аудиторією, ознайомити з сучасними тенденціями організації навчального процесу у вищій школі.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен знати:

- Методику викладання історичних дисциплін у вищій школі;
- Особливості організації аудиторних занять зі студентами третього рівня вищої освіти;
- Стилї сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні;
- Особливості культури усного професійного мовлення;
- Принципи, варіанти та засоби професійної комунікації;
- Особливості підготовки презентації та інших видів публічного виступу.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен вміти:

- Застосовувати засвоєний матеріал під час викладацької і науково-дослідної роботи;
- Вибудовувати донесення історичних знань у максимально ефективній формі з урахуванням специфіки аудиторії;
- Підвищити мовну компетенцію, що передбачає знання і практичне оволодіння нормами літературної професійної мови;
- Опанувати принципи оптимальної мовної поведінки у професійній сфері; навчитися оперувати фаховою термінологією, отримати навички редагування, корегування та перекладу наукових текстів;
- Отримати навички організації структурованого, переконливого та цікавого публічного виступу
- Освоїти принципи та засоби дистанційної комунікації.

Зміст дисципліни за темами

Тема 1. Педагогіка вищої школи в сучасному світі: європейський та український досвід.

Основні принципи та закономірності освітнього процесу. Сучасні концепції педагогічної діяльності: концептуальне та варіативне. Моральний вибір і самочинність особистості як наріжний камінь педагогічних концепцій. Сучасні освітні парадигми та їх вплив на викладання. Міжнародний досвід вищої освіти. Особливості викладання у різних типах закладів вищої освіти. Актуальні проблеми та перспективи розвитку вищої освіти. Особливості організації освітнього процесу в контексті прямування України до ЄС.

Тема 2. Особливості організації сучасного освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Принципи виховання та методи викладання. Загальні принципи виховання (принципи наступності та систематичності, індивідуального підходу, наочності, свідомості та активності, зв'язку навчання з життям). Класифікація

методів навчання. Словесні, наочні та практичні методи. Дидактичні системи та методи педагогічних досліджень. Використання активних та інтерактивних методів навчання.

Тема 3. Методика викладання історичних дисциплін: традиції й новації

Особливості організації сучасного освітнього процесу у закладах вищої освіти. Використання інноваційних технологій у викладанні. Методика викладання історичних дисциплін. Розробка навчальних програм для студентів. Оцінювання знань та навичок студентів. Розвиток критичного мислення та творчих здібностей студентів. Робота з різними категоріями студентів (іноземними студентами, студентами з особливими потребами). Використання електронного навчання та дистанційних технологій. Розвиток цифрових компетентностей викладачів та студентів. Педагогіка партнерства та співпраці. Соціально-педагогічна робота зі студентами. Формування громадянської компетентності. Педагогіка вищої школи в сучасному світі. Правові аспекти педагогічної діяльності та нормативно-правова база здійснення педагогічної діяльності.

Тема 4. Педагогічна майстерність та професійний розвиток викладача.

Комунікативні навички викладача. Формування позитивного навчального середовища. Професійний розвиток викладача та кар'єрний ріст. Етика педагогічної діяльності. Управління конфліктами в освітньому процесі. Наукова робота та викладацька практика. Впровадження результатів наукових досліджень у викладацьку практику. Організація та проведення наукових семінарів та конференцій. Роль викладача у підготовці студентами наукових публікацій та виступів на конференціях. Залучення студентів до науково-дослідної роботи.

Тема 5. Викладач ЗВО як суб'єкт процесу навчання

Зміст і структура діяльності викладача, умови її ефективності. Структура професійних здібностей і вмінь викладача. Особливості педагогічної діяльності викладача з реалізації особистісно орієнтованої освіти. Типології викладачів ЗВО. Особливості освоєння викладання у ЗВО викладачами-початківцями. Психологія викладання та навчання. Психологічні особливості іспиту.

Тема 6. Державна мова – мова професійного спілкування

Мета, предмет і завдання курсу «Культура мовлення і публічної презентації історичних досліджень». Поняття національної та літературної мови.

Найістотніші ознаки літературної мови. Мовні норми. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Професійна мовнокомунікативна компетенція. Мовне законодавство та мовна політика в Україні

Тема 7. Основи культури української мови.

Комунікативні ознаки культури мовлення. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. Види і жанри усного професійного мовлення. Мовний, мовленнєвий і спілкувальний етикет. Словники як джерело інформації. Роль словників у підвищенні мовної культури.

Тема 8. Професійна комунікація.

Спілкування як інструмент професійної діяльності. Функції спілкування. Види і форми спілкування. Спілкування і комунікація. Поняття ділового спілкування. Мова, мовлення і спілкування. Невербальні засоби спілкування. Терміни у системі професійного мовлення.

Тема 9. Риторика і мистецтво презентації.

Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. Жанри публічного виступу. Мистецтво аргументації. Види усного спілкування. Презентація як різновид публічного мовлення.

Тема 10. Культура усного фахового спілкування.

Основні норми усного професійного мовлення. Особливості усного спілкування. Індивідуальні й колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Етикет телефонної розмови. Види і жанри усного професійного мовлення. Культура слова. Діловий етикет.

Тема 11. Принципи та особливості дистанційного спілкування.

Форми та засоби дистанційної комунікації. Переваги й обмеження дистанційного спілкування. Особливості он-лайн сесій, як нового формату наукової комунікації. Етикет он-лайн спілкування. Специфіка підготовки та реалізації он-лайн презентацій. Особливості ділового листування.

Тема 12. Наукова комунікація як складова фахової діяльності.

Українська термінологія у професійному спілкуванні. Термін та його ознаки. Загальнонаукова, міжгалузєва і вузькоспеціальна термінологія. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Оформлювання результатів наукової діяльності.

Тема 13. Переклад і редагування наукових текстів.

Сутність і види перекладу. Особливості редагування наукового тексту. Переклад термінів. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою. Найпоширеніші синтаксичні помилки у наукових текстах та шляхи їх уникнення. Коректурні знаки для виправлення текстових оригіналів.

Схема формування оцінки.

Оцінюються такі результати навчання:

- *Знання* методики викладання історичних дисциплін у вищій школі;
- *Знання* стилів сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні;
- *Знання* принципів, варіантів та засобів професійної комунікації;
- *Знання* особливостей підготовки до лекції, презентації та інших видів публічного виступу.
- - *Знання* принципів та засобів дистанційної комунікації.
- *Розуміння* особливостей організації аудиторних занять зі студентами третього рівня вищої освіти;
- *Розуміння* особливостей культури усного професійного мовлення;
- *Уміння* застосовувати засвоєний матеріал під час викладацької і науково-дослідної роботи;
- *Уміння* оперувати фаховою термінологією;
- Отримати навички організації структурованого, переконливого та цікавого публічного виступу

Форми оцінювання:

Семестрове оцінювання:

Оцінювання роботи під час лекційних занять : блиць-опитування – 24 бали/14 балів*

Оцінювання роботи під час тестування – 24 бали/14 балів

Контрольна робота – 12 балів/8 бали

* максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

Підсумкове оцінювання:

Форма оцінювання – ІСПИТ

Максимальна кількість балів, які може отримати аспірант – 40.

Мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – 24 бали.

Необхідна умова допуску до іспиту: слухач не допускається до сесії, якщо під час семестру набрав менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску – 36 балів (14+14+8=36).

7.2. Організація оцінювання:

Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів формують семестрові бали, отримані з усіх тем – бали, отримані під час семінарів (усні опитування); за виконання рефератів / академічних есе; за виконання тестових завдань та бали, отримані під час складання підсумкового контролю за виконання запропонованих завдань.

Упродовж семестру оцінюється робота аспіранта: доповідь, реферат, коментарі, доповнення, участь у дискусії. Критеріями оцінювання відповіді під час семінару є:

зміст виступу, повнота розкриття питання 1 бал

структура, логіка викладення матеріалу 1 бал

використання джерел 1 бал

Реферат подається викладачеві на останньому занятті

Критеріями оцінки самостійної роботи є:

глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 20 балів;

тема розкрита неповно 15 балів;

реферат суто компілятивного рівня (не зараховується) 1 бал.

Рекомендований мінімум для допуску до екзамену – 36 балів.

Шкала відповідності оцінок

Екзаменаційна оцінка є сумою балів поточного, модульного і підсумкового контролю

Робота на заняттях	Контрольна робота	Модульний контроль (1 модуль)	Іспит/залік	Підсумкова оцінка
5	20	25	50	100

Шкала відповідності оцінок

За 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	
90-100	відмінно	5
75-89	добре	4
60-74	задовільно	3
35-59	незадовільно	2

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Батечко Н. Г. Теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури : дис... доктора пед. наук : 13.00.04 / Ніна Григорівна Батечко. – К., 2016. – 669 с

2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: Академія, 2004. 344 с.
3. Берегова Г.Д., Предместніков О.Г. Культура мовлення у системі професійної підготовки молоді. Херсон: Олді-плюс, 2021. 272 с.
4. Вища освіта і наука: науково-аналітичний огляд / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Наук. б-ка ім. М. Максимовича, Інформ.-бібліогр. від.; [упоряд.: Т.М. Белоусова, А. В. Козонущенко; за заг. ред. І. І. Тіщенко; наук. ред.: д-р наук з соціальних комунікацій О. О. Сербін]. Київ: [б. в.], 2018. № 4/5 (квітень– травень). – 116 с.
5. Етика ділового спілкування: навч. посіб. / За редакцією Т. Гриценко, С. Гриценко, Т. Іщенко, Т. Мельничук, Н. Чуприк, Л. Анохіна. К.: Центр учбової літератури, 2019. 344 с.
6. Вітвицька С.С., Андрійчук Н.М. Основи педагогіки вищої школи. Житомир. Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 312с.
7. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
8. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Дніпропетровськ, 2014. – 416 с. https://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Aspirats_Courses/Gladush_Practice_Pedagogika_0.pdf
9. Зайченко І. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи: підручник / І. Зайченко, В. Теслюк, А. Каленський.- Київ: Ліра-К, 2016. – 602 с. <https://cul.com.ua/preview/12231.pdf>
10. Етика ділових відносин: навчальний посібник / [Лесько О.Й., Прищак М.Д., Залюбівська О.Б. та ін.]. Вінниця : ВНТУ, 2011. 309 с.
11. Іванова В.В. Перспективи розвитку педагогічної освіти в контексті глобальних та локальних тенденцій розвитку. Матеріали конференції 25 жовтня 2023 року. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2023. С. 27-28.
12. Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід: навч. посіб./ І.В. Артёмов, І.П. Студеняк, Й.Й. Головач, А.В. Гусь. – Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2015. – 360 с. <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/9701>
13. Кацавець Г.М., Паламар Л.М. Мова ділових паперів: підручник. 2-е вид. К.: Алерта, 2005. 328 с.
14. Климова К.Я. Основи культури і техніки мовлення: навч. посіб. 2-е вид., випр. і допов. К.: Ліра, 2007. 240 с.
15. Мамрак А.В. Українське документування : мова та стиль: навч. посіб. 3-е вид. К.: Центр навч. літ., 2004. 364 с.

16. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс: навч. посіб. К.: Центр навч. літ., 2006. 592 с.
17. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ: НАІР, 2018. – 120 с.
18. Супрун К.М. Психологічна культура викладача вищої школи і шляхи її формування.//Актуальні проблеми психології в закладах освіти. 2022.№6. С.171-175.
19. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во Рута, 2016. – 400
20. Радевич-Винницький Я.К. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. 2-е вид., переоб. і доп. К.: Знання, 2006. 291 с.
21. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. 2 вид. К.: Алерта, 2011. 696 с.
22. Шевчук С.В., Кабиш О.О., Клименко І.В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посіб. К.: Алерта, 2011. 544 с.
23. Хміль Ф.І. Ділове спілкування: навч. посіб.. К. : Академвидав, 2004. 278 с.
24. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. К.: Академія, 2010. 312 с.

Додаткова:

1. Гриценко Т.Б. Українська мова та культура мовлення: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 536 с.
2. Коваль А.П. Ділове спілкування. К.: Либідь, 2005. 280 с.
3. Коваль О.П. Педагогіка та психологія вищої школи: навчально-методичний комплекс // Навчально-методичний посібник / [О. Є. Коваль]. – Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2016. – 65 с.
4. Кислюк К.В. Спеціальне документознавство. Модульний курс. К.: Кондор, 2011. 192 с.
5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця : «Нова Книга», 2003. 448 с.
6. Кінг П. Стратегії і тактики спілкування. К.: Книголав, 2017. 128 с.
7. Культура віртуального спілкування: методичні поради / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2014. 28 с.
8. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / за ред. Н.Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. 572 с.
9. Микитюк О.Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів: Львівська політехніка, 2017. 236 с.

10. Михайлик В.О. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. К.: Професіонал, 2005. 496 с.
11. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: підручник. Міністерство освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Львів, 2017. 500 с.
12. Педагогіка та психологія вищої школи : навчальний посібник / Л. Г. Кайдалова, І. С. Сабатовська-Фролкіна, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп. – Х. : НФаУ, 2019. – 248 с.
13. Плотницька І.М. Ділова українська мова : навчальний посібник. 3-тє вид. К.: Центр учбової літератури, 2022. 256 с.
14. Практикум з українського ділового мовлення: підручник / Л.Г. Погиба, Н.Г. Шкурятяна, Т.О. Грибіниченко та ін. К. : ФАДА; ЛТД, 2002. 359 с.
15. Радзієвська Т.В. Текст як засіб комунікації / ред. М.М. Пещак; НАН України, Інститут української мови. 2-е вид., стер. К.: Наук. думка, 1998. 191 с.
16. Чайка Г.Л. Культура ділового спілкування менеджера: навчальний посібник. К.: Знання, 2011. 445 с.
17. Українська мова. Енциклопедія. / ред. В.М. Русанівський [та ін.]; НАН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, Інститут української мови. К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2000. 752 с.

Зарубіжна:

1. Griffin E., Ledbetter A., Sparks G. A First Look at Communication Theory. 9th Edition. McGraw-Hill Education, 2014. 560 p.
2. King P. People Tactics: Become the Ultimate People Person - Strategies to Navigate Delicate Situations, Communicate Effectively, and Win Anyone Over. Create Space Independent Publishing Platform, 2016. 146 p.
3. King P. Conversation Tactics: Strategies to Confront, Challenge, and Resolve (Book 2): Difficult Conversations Made Painless. Create Space Independent Publishing Platform, 2016. 128 p.
4. King P. Conversation Tactics: Strategies to Command Social Situations (Book 3): Wittiness, Banter, Likability. Create Space Independent Publishing Platform, 2016. 150 p.
5. Speeches that Changed the World. Quercus, 20220. 368 p.
6. Thich Nhat Hanh The Art of Communicating. Penguin Random House, 2021. 176 p.